BD 1947 S. 61

VESİKALAR KONUŞUYOR

Bu dini nasıl tepelemek istediler?

Dinî İslahat Beyannamesi 1928

20 haziran 1928... Cumhuriyet ilân edileli henüz 5 sene var... Şapka giyileli birkaç sene olmuş, lâtin harflerinin kabulüne de birkaç ay kalmıştır. O zamanlar, bugünün tam aksine, (Vakit), en çok satan gazete... İşte 20 haziran 1928 tarihli (Vakit)in birinci sayfasından bir başlık:

التحيات فاكولته سنده حاضر لانان لايحه

كى نوركيدين ساعى سنده بالكز بكى وجدان انتباهك

دكل، يونون اجبر وكرى اودون اسلوم قورمق بك

حريت ويرقيسنك ده برمرشدى اولمق جهتنده

İlâhiyat Fakültesinde hazırlanan lâyiha

Yeni Türkiye din sahasında yalnız yeni vicdan intibahının değil, bütün esir ve geri olan İslâm kavimlerinin hürriyet ve terakkisinin de bir mürşidi olacaktır

Sizin anlıyacağınız, kısa bir zaman sonra Lüsl ütün ortadan kaldırılacak olan İlâhiyat Fakültesi Profesörlerinden bir grup, İslâmiyeti inkılâba uydurmak ve her türlü sahte bir Peygamber edasiyle yepyeni (!) bir din (!) vâzı geçinmek, böylece günün rereyanını göya fikir ve ruhta nefsine temsil ettirmek dâvasındadır. İsimlerini aşağıda teker teker okuyacağımız bu heyette bulunmayan, kendilerine uzatılan lâyihayı imzalamayan aynı Fakülte müderrislerinden iki meşhur - ve bugün merhum - zat vardır: Baban zade Ahmet Naim Bey ve Ferit Kam... Şimdi nefret duygunuzu elimizden geldiği kadar zaptetmeğe çalışarak (Vakit) gazetesini okuyunuz; ve bugün yeni baştan dincilik gayretine düşen bazı şahısların iç yüzlerini ve İslâmiyeti ne şartla benimsemeğe hazır bulunduklarını böylece anlayınız:

DİNİMİZE yeni hayatın, tekâmülün seyrine uygun bir şekil vermek için İlâhiyat Fakültesi müderrisleri ıslahat esaslarını tetkik ve bunları bir lâyiha halinde tesbit etmişlerdir. Bunu alâkadar makama bildirmek üzeredirler.

Heyet; Köprülü Zade Fuat, terbiyeci İsmail Hakkı, ruhiyat müderrisi Şekip, İzmirli İsmail Hakkı, Halil Halit, Halil Nimetullah, Mehmet Ali Aynî, Şerafeddin, Arapkirli Hüseyin Avni, Hilmi Ömer, Yusuf Ziya beylerden mürekkeptir.

Komisyon tarafından dinî ıslahat esasları hakkında hazırlanan lâyihanın elde ettiğimiz bir suretini âtiye derecediyoruz:

Dinî ıslahatın esasları hakkında lâyiha

Dinî ıslahatımızın esasalarını tetkik ve tesbit etmek üzere içtima eden komisyonumuz bu baptaki ilmî kanaatini bervechi zir arzeder:

1 — Demokrasi sahasında tecelli eden muazzam Türk inkılâbı; lisanî, ahlâkî, hukukî, iktısadî bütün içtimaî müesseseleriyle başlıca iki manzara gösteriyor. Birincisi: Bütün içtimaî müesseselerin ilmileşmesi; ikincisi: Bütün içtimaî müesseselerin millileşmesi. Binaenaleyh cemiyetimizin hayatında ilme ve makulâta ait olan bütün mevzular aklın ve ilmin salâhiyeti ile idare edildiği gibi mânî hayata ait olan bütün faaliyetler de infiratçılıktan kurtulmakta ve millî tesanüde dahil olmaktadır.

Türk inkılâbı lisanda, ahlâkta, hukukta, iktısatta, sanatta yaptığı bütün tahavvüllerin mebdeini ilmin mâkuliyetinden ve millî hayatın feyzinden almıştır.

2 — Din de içtimaî bir müessesedir. Diğer içtimaî müesseseler gibi hayatın zarurellerine katlanmak, tekâmülün seyrini kovalamak mecburiyetindedir.

Bu tekâmül gerçi dinimizin tabiatı esasiyesi haricinde olmayacaktır. Fakat bununla dinimizin ilmi, iktısadi ve bedii emirleri her ne olursa olsun bütün eski şekillere ve eski örflere merbut ve tekâmül kudretinden mahrum kalacağını düşünmek hatadır. Binaenaleyh Türk demokrasyasında din de muhtaç olduğu inkişafı ve hayatiyeti göstermelidir.

3 — Böyle bir ıslahat imkânı mevcut olmakla beraber bunu sırrîlerin lâakal ve fevri olan teessürlerinden beklemek bugünkü cemiyetlerin şartlarına göre bir imkânsızlıktır. Dinî hayatda, ahlâkî ve iktısadi hayat gibi ancak ilmî tefekkürler ve ilmî usûllerle bast ve ıslah edilmelidir ki, diğer meselelerle hemâhenk bir surette hususî ve şahsî feyzini verebilsin. Bu ıslahat için encümenimizin tasavvur ettiği tedbirler şunlardır:

İbadetin şeklinde: Mâbetlerimiz temiz, muntazam, kabili ziyaret ve kabili iskân bir hale getirilmelidir. Mâbetlerde sıralar, elbiselikler tesis edilmeli ve temiz ayakkoplarla mâbetlere girilmesi tervic edilmelidir. Bu, dinî ıslahatın ibadete ait olan sıhhî şartıdır.

İbadetin dilinde: İbadet lisanı Türkçe olmalıdır. Âyetlerin, duaların, hutbelerin Türkçe şekilleri kabul ve istimal edilmelidir. Bunlar; yalnız hafızanın sermayesi olarak değil, mektup ve muharrer olarak dahi istimal edilebilmelidir ve mâbetlerde bu esasta teşkilât yapılmalıdır.

İbadetin sıfatında: İbadetlerin son derece bedii, müheyyiç bir şekilde yapılması temin edilmelidir. Bunun için usûl dairesinde teganniye müstait müezzinler, imamlar yetiştirmek lâzımdır. Ayrıca mâbetlere musiki âletlerinin kabulü dahi lâzımgelir. Mâbetlerde ilâhi mahiyetinde asrî ve (enstrümantal) musikiye katî ihtiyaç vardır.

İbadetin fikriyatında: Hutbelerin matbu şekilleri kâfi değildir. Hitabet kıraetten ayrı birşeydir. Hutbelerde mühim olan mahiyet doğrudan doğruya ilmî, yahut iktisadî fikirler değil, doğrudan doğruya dini olan kıymetler ve muakaledir.

Bunu verebilecek olan insanlar, hitabete muktedir din filozoflardır. Bu mertebede hatiplerimiz İlâhiyat Fakültesi vasıtasiyle kâfi miktarda yetişinceye kadar hariçte mevcut olan din mütefekkirlerinden ve din filozoflarından istifade etmek lâzımdır. Bunlar haricinde yapılacak hizmet din edebiyatının ve din felsefesinin tesisidir.

Bu maksadı eski şekli ile ne doğrudan doğruya ilmi kelâm, ne doğrudan doğruya tasavvuf temin edemez. Asıl mühim olan şey ne Kur'anı Kerimin Türkçesi, ne de bu Türkçenin tasnif ve tensik edilmiş şeklidir. Mühim olan şey Kur'anın ve İslâm dininin beşeri ve mutlak mahiyetini gösteren felsefî bir ruyettir. Şimdiye kadar bu yapılmamıştır. Kur'anı Kerim bu gözle görülüp kuvvetli bir zekâ ile anlaşılmadıkça aklı mahz ve mantıkı mücerret ile anlaşılamaz.

Bütün ıslahatın tahakkuku için ilmî bir merkez tarafından vücude getirilecek olan tatbikat projesinin ihzarı lâzım gelir. Bu ilim merkezi İlâhiyat Fakültesidir.

Türk inkılâbı bu Fakülteyi vücude

(Lütfen sayfayı çeviriniz)

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

BD 1947. Sbl

getirmekle bu ihtiyacı tespit etmiş oluyor. Fakültemiz üç senelik ilmi tedriste tecrübeleri neticesinde Türk cemiyeti için hayırlı ve şereflı olacağına kani bulunduğu bu ıslahat kanaatine vasıl olmuştur. Bunu olanca salâhiyetile salâhiyettar makamlara arzetmekle millî bir faide olacağına da ayrıca kanidir. Türkiyenin siyaseti âliyesini alâkadar eden ve bütün İslâm memleketleri için yaratıcı bir tesir yapmak iktidarında olan bu ıslahat esasları kabul ve tasvip edilirse Fakültemiz daha mufassal ve daha âlemşümul hizmetler ifa etmek iktidarını dahi göstereceklir.

Ezcümle âyinlerin sıhhileşmesi, Türkçeleşmesi, bedileşmesi, felsefileşmesi hususundaki tekliflerin ciheti tatbikiyesini ve ameliyesini tafsil edeceğiz. Bu bapta kitaplar, makaleler neşredeceğiz. Umumi dersler ve konferanslar açacağız ve Türkiyede mevcud dini memurların terbiyei meslekiyesini temin için meslek kurları tesis edeceğiz. İlân edilen günler ve saatlerde, Türkiyenin büyük camilerinde cuma hutbelerini bizzat eda edeceğiz. Ayrıca Fakülte mecmuası vasıtasiyle bu ıslahatın ilmi mu'talarını ve ilmi mülâhazalarını neşredeceğiz.

Bu suretle yeni Türkiye din sahasında yalnız yeni bir vicdan intihabının değil, bütün esir ve geri olan İslâm kavimlerinin hürriyet ve terakkisinin de bir mürşidi olabilecektir.

Ancak bu surelledir ki, Cumhuriyetin bir ilim müessesesi olan İstanbul Darülfununu İlâhiyat Fakültesi, vatana karşı borçlu olduğu medeni ve asri vazifeyi yapmış olacaktır.

Tarih hüküm değildir

Geçmiş günü ederken

19 uncu ASIRDA İSTANBUL

Eski Balıkhane Nazırı merhum **Ali Rıza Bey**

HER şeye rağmen Nevşehirli İbrahim Paşanın sanat ve maarife hizmeti büyüktür. Zamanında pek çok şair ve ârif yetişmiştir. Hâs nedimi olan meşhur şuh ve fettan şair Nedimden başka, Seyit Vehbi, müverrih Raşit, Küçük Çelebi Zade Âsım İsmail, Paşanın yakından himaye ettiği şairlerdendir. Ayrıca o devirde umumi hürmete mazhar olan ve «şairlerin sultanı» unvanını kazanan Şeib Ahmet, Fetva Emini Selim, Mirza Zade Salim, Mirza Zade Benli Ahmet, Mesnevî tefsircisi Nahifi, Defterdar Âtıf, İzzet Ali Paşa, Habeşi Zade Rahimi, Rahmeti, Kırımi, Edirneli Kâmi, Affî, Şehdi, Yekçeşim Dürri, Hasan Şakir, Trabzonlu Salim, Ali Rif'ati, İffeti, Halil Ağa, Kâşif, Faiz, Seyit Cazim, Suyolcu Zade, Sami Edip, Şerif Abdullah, Hâsim, Hâsib vesaire gibi şairler ve zarifler... O asırde bunlardan başka daha yüzlerce şair, Ramazan ve Bayram gibi mübarek günlerde ve kara kış veya tutuşturucu yaz mevsimleri gibi vesilelerle, Sâdâbad, Husrevâbad, Ferahâbad, Nişatâbad, Hümayunâbad gibi yerlerde yapılan toplantılarda, helva sohbetlerinde ve gezintilerde paşaya kasideler takdim ederler ve hesapsız ihsan ve caize alırlardı. İbrahim Paşa son derece cömert, lûtf ve keremi pek sever bir şahsiyetti. Bilhassa ilim ve irfan, sanat ve edep ehline bol bol ihsanlar etmekten hiç geri durmazdı. Paşa, Kâğıthane yakınlarında Alibey köyünde yeniden tarh ve tanzim olunan mesireye padişaha izafetle bir isim bulunmasını arzulamış: ve o esnada yanında bulunan müverrih Raşit, hemen «Hümayunâbad» ismini takıverince, yalnız bu kadarcık bir zahmeti birçok ihsana boğmuştu.

İşte, madde zevklerine düşkünlük tarihimizin ilk çehresi olan Nevşehirli İbrahim Paşa...

HALİÇ

Milâdi Onbeşinci Asır sonlarına kadar gemilerin tertip ve donanımı işi Geliboluda yapılırdı. Bizans zamanında, Kayserlerin gemilerine mahsus olmak üzere Kadırga limanı (Sofyanos) kullanılırdı. Sonra bu liman Fatih tarafından genişletilmiş, büyütülmüş ve kadırgaların muhafazasına orada devam edilmiştir. Yavuz Sultan Selim, tersaneyi Geliboludan kaldırıp en büyük gemileri bile barındırmaya müsait şekilde Haliç içine ve şimdi Kasımpaşa ismiyle mâruf Kozlucadere munsabına nakletti. Kanuni devrinde kaptan paşalara divan yeri olarak büyük Divanhane yapıldı ve bu yüzden Kasımpaşa etrafında hemen bir şehircik peydahlandı. Bu havaliye kendi ismini hediye eden Kasım Paşa, Güzelce Kasım isimli bir kimsedir ki, Kanuni devrinde sarayda terbiye edilmiş ve mirimiranlık rütbesiyle valiliklerde bulunmuştur. Bu zat oradaki camii yaptırdığı için, muhit onun ismini almıştır. Kasaba içindeki mahallelerin birçoğu da, Piri Paşa, Ayas Paşa, Küçük Piyale Paşa, Büyük Piyale Paşa gibi büyük donanma şahsiyetlerinin isimlerini almıştır.

Kasımpaşa taraflarına, muhitinin tabii güzelliği ve istidadı yüzünden halkın ragbeti her gün biraz çoğalmış ve Hasköy, Ayvansaray, Sütlüce, Eyüp, Karaağaç, Bahariye kıyılarında, yalılar, hanedan sarayları ve kibarlara mahsus kâşâneler yükselmiştir.

(Devamı edecek)

Geçmiş zamanın mizahı : *Meşhur (Cem) 37 sene evvel neşredilen bu karikatüründe küçük bir çocuk şeklinde tasvir ettiği Hürriyet'e şöyle hitap ediyor : «Haydi yavrum Hürriyet! Öpsene paşa babalarının eteklerini!.. Sonra sana yaramaz, başarı derler de kimse seni sevmez.» Anlıyorsunuz ya, o zaman da hürriyet ne hale getirilmiş!...*

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ